

gebeurtenissen, die het is of ge ze nog gisteren pas doordleefde. Dingen die hoog, en dingen die laag; dingen die schemerend en dingen die met een lichtend eem in uw herinnering voortleven. Veel dat vergeten is, en slechts een kleiner deel, dat als met kalkkalk gedrukt op het veld uwer verbeelding geprojecteerd wordt. Een verschil van groot en klein in uw heugenis. En dit wel zoo, dat wat eens o, zoo groot voor u was, nu tot niets is geworden; maar dat er ook dingen waren, toen, o, zoo klein, en die groot voor uw zelfbewustzijn werden.

Als men u opsloot, met den last om in één stroom een kort en juist overzicht van uw eigen leven, zoo uit als inwendig, te schrijven, het zou iets worden zoals ge een breede vlakte van de thine eens hoogen kerktoeren overziet. Het meeste gelijkvloers en daardoor onwaarneembaar voor het blote oog geworden, en alleen nog hier en daar een buiging in den stroom om de vlakte doorsnijdt, of een gebouw dat boven andere gebouwen uitsteekt, voor u zichtbaar.

Men en verrekijkers gewapend, en bij een zeldzaam klaar zonlicht, zoudt ge gaandeweg veel meer in die vlakte, en zoo ook in de vlakte van uw eigen leven ontdekken; maar, gewoon weg, ontwaart ge het eerste oogenblik niet dan een egaal eenrelei, met er tusschen in enkele dingen, die zich als groot aan u voordoen.

En dit nu staat ook op uw zonden.

Ja, zelfs mag gezegd, dat in de verborgen herinnering van ons eigen leven, onze zonden in een vergelijkenderwijs klaar licht en niet zelden zeer scherp belijnd, voor ons zieleoog blijven staan.

Dit komt daardoor, dat op het stuk onzer zonde onze conscientie met ons geheugen samenwerkt, om ons met zeer luide stem toe te spreken.

Doch ook hierin is ditzelfde perspectief. Natuurlijk is er geen dat voorbijgegaan, dat we niet struikelden, niet te kort schoten, niet in verkeerdeliken vielen, en niet, als het avond was, de vergiffenis hadden in te roepen van onzen God.

Maar van die dagelijksche zonden weten we na tien, twintig, dertig jaren, zoo goed als niets meer af.

Als kind zijn we herhaaldelijk over zulke zonden door onze ouders of vrienden berispt, soms ook gestraft. En ook in later jaren zijn we meer dan eens over allerlei verkeerdelijkheid terecht. Dingen, waarom we toen hante tranen hebben geschied, waarvan we niet konden slapen, en die heel onze ziel vervulden. En toch op enkele uitzonderingen na, is dit nu alles in de vergeetelheid voor ons weggezonden, geen andere herinnering nalatende, dan dat we telkens en telkens weer met allerlei zondige neigingen te worstelen hadden.

Maar zoo is het niet met al onze zonden gegaan.

Er zijn er ook, die ons blijbaarder dieper hebben aangegepen, waarin we meer welbewust tegen beter weten in onzen boezen zin hebben doorgezet, en die daardoor als vuurwonden, die maar niet uit willen gaan, blijven gloeien in onze verbeelding.

Of wilt ge, vlekken op het kleed van uw verleden, die we telkens pogen weg te doen, en die toch niet weg willen, maar zoo dikwijls als we ons verleden indenken, er weer zijn, en zich weer in al haar jammerlijkheid voor ons ziels-oog vertoonen. Dingen, die we nu haten; die we om wat liefds willen, dat we ze uit ons verleden weg konden tooveren. Dingen waarvan we weten, dat ze ons kwaad hebben gedaan, en nieuwe zonden in ons geteeld hebben, en die daarom telkens weer voor ons treden als onze groote overtredingen.

Dingen, waarvan de wereld dikwijls niets gemerkt heeft, maar die God heeft gezien, en waar onze eigen ziel van weet, en die daarom telkens ons nog angstig maken, en telkens weer naar het Kruis van Jezus doen vluchten, om zoolang te bidden en te smeeken, tot het eindelooze oek weer door onze ziel weerklinkt: Loof Hem, die u al wat ge hebt misdreven, hoe veel het zij, genadig wil vergeven!

Want het is wel waar, dat alles wat niet vol komen naar de weegschaal van het heilgdom was, zonde is voor God. Maar toch, voor ons heeft het er weltevertoonde onderscheid tusschen kleine en groote overtredingen.

Ook heeft ieder daarvoor zijn eigen maat. Zeker, het is schriklijk, als ge in uw jeugd, of ook later, gevallen zijt in wat de wereld groote overtredingen noemt, en toen God u loeliet, versakt zijt in uw zinnelust, uw oneerlijke hebsucht, in dieverij en wat meer de publieke opinie als schandelijk veroordeelt.

Maar ook al heeft God u daarvoor bewaard, daarom hadt ook gij toch wel u groote overtredingen. Groot daarom, omdat ge er met op gezetten wille tegen uw God zijt ingegaan. Groot, omdat ge aan anderen meer verdriet veroorzaakt. Groot, omdat er meer kwaadgevolgen uit kwamen. Groot, omdat uw conscientie er u harder over bestraft, omdat ge ze zelf wel wist, hoe ge er u beter ik te droever bij verloochenend hadt. Groot, omdat ze onherstelbaar waren. Groot, omdat ge aan uzelf ontwaard hebt, dat ge er slechter bij waart dan ge gewoonlijk.

En die overtredingen zijn het, die u bijblijven, die u blijven kwelen, die een donkere schaduw op uw geestelijk leven werpen, en waarvan het u, o, zoo moeilijk valt te gelooven, dat God ze in de diepte der zee heeft geworpen.

Aan onze gemeene zondigheid, aan de smet die we dagelijks klevende doen aan de goede werken waartoe God ons bekwaamt, ontkomen we voor onzen dood niet. Dat weten we allen. En daarom zal de vrijmaking in het sterven ons zoo heerlijk zijn.

Maar wat in Gods kinderen nooit moest ge vinden worden, dat zijn die groote overtredingen, waarbij we voelen dat we ons verhard hebben, en die niet uit zwakheid voortkwamen, maar uit boze neiging en uit boezen wil.

Daar nu had ook David kennis aan.

Zeer diep zelfs.

Hij leefde bij zijn hart, en wist dus ook, dat er verborgen afwalingen zijn, waarvoor zijn conscientie nog stomp was.

Maar waar hij naar smachtte, wat hij afbad, wat hij alsmeekte van zijn God, was om rein te zijn van die groote overtredingen.

Wat nu is hier het tegengestelde?

Zie het maar in den Psalm: niets dan nederige, ootmoedige zin.

Wat hem het kwaad had berokkerd, was hoog gevoelen, zelfverheffing, trotscheid in zijn innerlijk zelfaanset.

En daarom bidt hij, dat God hem toch voor die trotsche overleggingen in zijn hart mocht bewaren; want dan, zoo betuigt hij, maar ook

dan eerst, zal ik rein zijn van groote overtredingen.

Verhef u op wat ook, op uw schoonheid, op uw talent, op uw mannenkracht, op uw geld, op uw invloed, op uw positie, en de zonde loert aan de deur van uw hart, en sluip er in, en de groote overtredingen verrassen u eer ge er op bedacht zijt.

Maar wees zelf niet groot, zoodat uw God en uw broeder groot in uw oogen wordt, en gij klein, stil, nederig, zoodat er iets in u is van het gespeende kind bij zijn moeder, en de wachter staat aan de deur van uw hart, en de zonde kan er niet in, en ge wordt door uw God voor uw „groote overtredingen" bewaard.

Dat is het geheim der zelfbewaaring. Den nederige geeft God genade, en daarom kan de zonde den nederige niet verrassen. Maar als ge hoog van hart zijt, dan neemt God de genade van u, en als God u los laat, waartoe komt ge dan niet?

Amsterdam, 25 Januari 1901.

### Niet beschaamd.

Onze verwachting, dat ook de heeren van Kampen zich niet tegen een vernieuwde poging verzetten zouden om de eenheid der kerken nader, ook in de Opleiding, te bevestigen, is niet beschaamd.

In het laatste nummer der *Bazuin* sprak Prof. Bavinck dit opzettelijk uit, en wat ons vooral genoegde deed, ook Prof. Wielinga verklaart nu toch, ook zijnerzijds eenheid te wenschen.

We stemmen toe, er klinkt in wat Prof. Bavinck schreef, nog zekere moedeloosheid, en Prof. Wielinga blijft bedenkingen houden, doch dit doet de deur niet dicht.

Het probleem, waarvoor men staat, is metterdaad uiterst ingewikkeld op zich zelf, en, ter oorzaak van historische banden, nog moeilijker te ontwarren.

Toch zijn de nadelen van gedeelde opleiding en de voordeelen van eenparige opleiding, zoo overgroot, dat ook na tien-voudige teleurstelling o. i. nooit van vernieuwde pogingen tot accoord mag worden afgezien.

Slechts verlieze men, bij het wagen van zulke pogingen, nooit uit het oog, wat hooge betekenis voor het lot van zulk een poging aan de stemming der gemeenten hangt.

Rusteloos hebben we daarom de gemeederen op kerkelijke erf in den toon van Phil. 2: 1 v.v. zoeken te stemmen.

In Christus kerk slaagt niets, zoo de broederlijke liefde haar heiligen gloed inhoudt.

Alleen bij de koestering dier liefde komen we verder.

### Ijdele verwachting.

Ook al speelde de satire soms onwillkeurig door ons woord heen, toch was de belangstelling, waarmede we Ds. Eringa in zijn studie over de reorganisatie der Ned. Hervormde Kerk gevolgd hebben, volkomen oprecht.

Diep gevoelen we het jammerlijke, dat er in ligt, dat de Gereformeerde in den lande nog altoos kerkelijk gedeeld staan. En al valt het moeilijk hun aantal in de Ned. Hervormde Kerk te schatten, toch weten we zeer wel, dat er nog zeer velen in deze kerk zijn, die, wat de hoofdstukken der Gereformeerde belijdenis aangaat, met ons één in den geloove zijn.

Wat kunnen we dan vuriger wenschen, dan dat, langs wat weg ook, de bereeniging tusschen hen en ons tot stand mocht komen, om met vereende kracht de banier onzer Gereformeerde belijdenis hoog te houden, tot verheerlijking van Gods Naam, tot voeding van het kerkelijk leven en tot heil van volk en vaderland.

Dat we gescheurd zijn, ligt formeel uitsluitend aan het Koninklijk besluit van 1816. Had Koning Willem I zijn ongelukkige en ondoordachte daad niet bestaan, al deze ellende ware ons niet overkomen. Het is het jaar 1816, vanwaar onze ellende dagteekent.

Nu te zien, hoe in Ds. Eringa weer een man optrad, die toonde dit te gevoelen, die hierin met ons eender denkt, en die, zoo al niet den wil, dan toch het hartelijk begeeren heeft, om van de organisatie, die toen aan de Gereformeerde kerken opgelegd is, verlost te worden, — hoe kon het ons anders dan weldadig aandoen?

En toch, waarop liep nu zijn eerst zoo energiek en zoo helder bewust protest uit?

Onder *Uit de Pers* hebben we het reeds een vorig maal medegedeeld. Ds. Eringa wil besprekingen van de reorganisatie op de Classen; voorstellen van de Classen tot reorganisatie aan de Haagsche Synode; en zal dan wachten tot tijd en wijze de Haagsche Synode deze voorstellen aanneemt.

Nu treedt tegenover dit plan van afwachting terstond met volle energie de vraag op den voorgrond: Gij, Bedienaars des Woords, hoe zult gij, conform uw belijdenis, inmiddels uw ambt getrouwelijk bedienen, niet naar eisch der Reglementen, maar naar eisch van Gods Woord?

Of Ds. Eringa ook op deze vraag antwoorden zal, weten we niet. Verklaart hij, dat de organisatie niet aan getrouwe ambtsbediening in den weg staat, dan heeft hij niet eigen hand de zenuw van heel zijn betoog doorgesneden. Blijkt toch, dat z. i. de tegenwoordige organisatie niet belet de getrouwe bediening van het ambt naar eisch van Gods Woord, dan vraagt de groote menigte op eenmaal: Waartoe dan uw reorganisatie? Dan kan het evengoed blijven zoo als het is. Dan hangt het alleen aan de personen.

En erkent hij, dat het niet kan, dan zal hij hebben aan te toonen, dat een blijven in de ambtelijke bediening, in strijd met Gods Woord, en naar eisch van de Reglementen, voor zulk een langen duur

met goede conscientie mag aanvaard worden.

Laat ons wachten wat komt. Maar inmiddels dient toch een enkel woord gezegd van zijn plan tot reorganisatie zelf: Nog eens bespreking op de Classen, nog eens voorstellen aan de Synode, en voorts wachten tot de Synode zelf tot deze reorganisatie besluit.

Is dit nu metterdaad een nieuw plan? Is dit plan niet veel eerder reeds beschimeld van oudheid? Is het niet reeds voor jaren aan de hand gedaan, en gedeeltelijk, zoover het ging, in praktijk gebracht? En ook, is niet terstond gebleken, dat het niets geeft?

Vraag eens, op hoevele classes het tot zulke besprekingen komen zal? Of anders, in hoevele classes is althans een enkel man als Ds. Eringa, die in dezen een gevestigde overtuiging bezit, en genoeg op de hoogte is om de zaak aanhangig te maken?

Laat men er de proef van nemen en dan zal men zien, hoe wondersnel op de meeste Classen, waar men het beproeft, het debat zal gesmoord worden. Deels omdat men geen reorganisatie wil. Deels omdat men ze wel willen zou, maar er niets van verwacht. En deels ook uit vrees. Reeds zulk een bespreking toch is reeds een eerste stap op den weg die tot moeilijkheden met de besturen, en ..... ten slotte tot „kerkelijke behandeling," zoo niet tot afzetting, eiden kon. Zelfs zal er meer dan één praeses zijn, die zulk een bespreking kortweg afsnijdt.

Doch aangenomen al, dat men, zeg op tien Classen er toe komt, om zulke bespreking op serieuze wijze te houden, hoe komt men tot zijn voorstellen aan de Synode? Te formuleeren zijn ze gemakkelijker genoeg, maar ze moeten ook aangenomen worden. En denkt men nu, dat er ook maar vijf Classen te vinden zijn, die met meerderheid van stemmen een voorstel aan de Synode zullen goedkeuren, om het reglement opzij te zetten, en de Gereformeerde kerken-ordening weer in te voeren?

Misschien zijn er een zeer klein aantal Classen te vinden, wier meerderheid in haar hart zulk een reorganisatie wil. Maar komt ieder voor wat in zijn hart is ook uit? Is dan het goedkoop systeem van thublijven, of weg gaan, of buiten stemming blijven, onbekend?

Dit spreekt toch vanzelf, dat de Modernen, de Groningers, de oude Ethischen, de jonge Ethischen, de Ritschlianen enz., geen van allen er voor stemmen. Dat kan men ook niet van hen vergen. Herstel der Gereformeerde kerken-ordening zou voor hen een strop om den hals zijn. Dan toch moet de kerken-ordening, en, op grond daarvan, de belijdenis ook gehandhaafd worden. En dat natuurlijk gaan alle Modernen, Groningers, Ethischen enz., in minder dan geen tijd uit ambt en kerk uit.

Doch stel nu al, dat drie, vier Classen een identiek voorstel van zulk een strekking op de synodale tafel leggen, is Ds. Eringa dan ook nog maar één stap gevorderd?

Natuurlijk niet. Want om zulke voorstellen ook te zien aangenomen, zou hij eerst een Synode in Zuid-Afrika moeten dagen, die voor haar meerderheid uit zijn geestverwanten was samengesteld.

Niet enkel uit Gereformeerden, maar uit zulke Gereformeerden, die van de noodzakelijkheid van zulk een reorganisatie overtuigd zijn, en er met heel hun positie voor willen opkomen.

En al kwam er zulk een meerderheid, dan nog zou men eens zien, wat juridische middelen aan de minderheid ten dienste zouden staan, om aan de Haagsche Synode het recht tot zulk een reorganisatie, die immers met opheffing van het in 1816 gesticht *genootschap* gelijk stond, met behulp van handige advocaten te b. twisten.

De meerderheid kon nog best haar spel verliezen, met verlies van alle goed en alle rechten; en men zou eens zien, hoe reeds dit gevaar menigen in zijn schulp deed kruipen.

Doch, afgezien hiervan, waarop steunt Ds. Eringa's verwachting, om ooit een Gereformeerde meerderheid, van besliste qualiteit, in de Haagsche Synode te brengen?

Op niets.

Op letterlijk niets.

Dit weet hij zelf ook wel.

Er is nu in de Synode, ja, een „orthodoxe" meerderheid. De strijd hiervoor heeft geend van 1869. Volle vijf en twintig jaar.

Maar eer ge die meerderheid Gereformerd maakt, zinkt heel de pas begonnen eeuw in het niet weg.

Och, al zulke verwachting is ijdel dan de ijdelheid zelf.

### Kras.

Volgens een verslag in de bladen heeft Ds. Kromsigt, van Rotterdam, in een lezing over Calvijn, het verbranden van Servet voor zijn rekening genomen.

Dit is kras.

Doch het toont dan ook, wat er aan hangt, zoo men voor Artikel 36 der confessie ijvert.

Niet op de wijs van de *Nederlander*, maar naar historische interpretatie.

Dan ligt er wel ter dege terugkeer in tot het straffen aan den lijve van wie openlijk tegen de u heilige mysterien ingaat.

Toch zijn we Ds. Kromsigt indien het bericht juist is, voor deze pertinente verklaring dankbaar.

Ze is toch het beste bewijs voor de noodzakelijkheid, die wij van meet af in-zagen, om tegen de woorden: „uitroepen van afgoderij en valsche godsdienst" in Art. 36 welbewust en openlijk in verzet te komen.

### Roman-literatuur.

#### III.

Uit het dusver besprokene zal het reeds duidelijk zijn geworden, hoe het zich denken laat, dat een in proza geschreven ver-dicht verhaal onder de *Dichtkunst* ge-rangschikt wordt. We gaan thans een schrede verder, en zullen uiteenzetten, hoe het bepaaldelijk het *Heldendicht* is, dat de *Roman* als onderdeel onder zich opneemt.

Het *Heldendicht* heet met een Grieksch woord *Epos*. Zoo spreekt men van de *epische* dichtsoort. Letterlijk nu beteekent *Epos* niet anders dan *het woord*, en eerst moet dus wel gevat, wat aanleiding gaf om het *Heldendicht* als *Epos* te betitelen.

Die benaming kwam op uit een tegen-stelling. Het is de tegenstelling tusschen *daden* en *woorden*. In het werkelijk leven spelen zich een reeks van *daden* af, en wijl die *daden* straks verleden, en zonder meer, straks vergeten zijn, waagt nu de mensch de poging, om die *daden* te ver-eeuwiggen, die *daden* voort te laten leven, die *daden* aan de vergeetelheid te ontruk-ken, die *daden* ook op volgende geslachten te laten nawerken, door ze om te gieten, over te gieten, en een vaste gestalte te laten aannemen in *het woord*.

De *daden* zijn als de druppelen van den stroom des tijds, die aanvloeien, voorbij ons vloeien en wegvloeien, tot men ze niet meer ziet; maar *het woord* blijft. Het *woord* prent zich in het geheugen. Het *woord* wordt van geslacht tot geslacht voortge-plaat. Wat in *woord* belichaamd is, heeft daarom een duurzame gestalte verkregen. Van daar de behoefte, de drang om aan *daden* van aanbangel, groote *daden*, *daden*, die men niet wilde dat zouden ondergaan, bestendigheid, blijvende gestalte en du-raamheid te schenken, door ze vast te leggen in *het woord*, en in dat *woord* te doen voortleven.

Die drang bestond natuurlijk niet ten opzichte van onbeduidende *daden*, met oetrekking tot nietszeggende gebeurtenissen in het dagelijksch leven. Daarvan gold het veelal: Hoe eer vergeten, hoe beter! Maar die drang gold wel ten aanzien van *daden* en *gebeurtenissen* van hooge betekenis, van bijzonder aangrijpenden aard, van verstrekkend algemeen belang, en van groote consequentie. Tot dat soort *daden* nu rekende men aanvankelijk vooral, ja, schier uitsluitend de *daden* der hel-len, der exceptioneel machtige geesten, van die hooge, edele verschijningen, wier doen en bedrijf voor heel het volk van beteke-nis waren geweest. En wijl het alzo, in het gemeene genomen, de *heldendaden* wa-ren, wier bestendiging en duurzaamheid voor heel het volk van belang was, zoo waren het die *heldendaden* vooral, die men in *het woord* belichaamde, en zoo verklaarde het zich gereedelijk, dat *Epos*, d. w. z. *het woord*, de gemeene naam werd voor het *Heldendicht*.

Hetgeen thans in Zuid-Afrika voorvalt, zegt ons het best, welke toestanden een volk in zijn heldentijdperk doordleefde. Ook in Zuid-Afrika is het een worsteling om het bestaan van een volk, dat bezig is zich te vormen, en zijn primitieve krachten te ont-wikkelen. Een volk, waaronder nog geen hogere cultuur is opgekomen, dat daarom nog niet strijdt op geestelijk terrein en met de pen, maar zijn toekomst wacht van machtige personen, die met geniale kracht zich aan het hoofd plaatsen, in de bresse voor heel het volk gaan staan, en, waar het moet, met de kracht van het zwaard, door stroomen bloeds wadend, de onaf-hankelijkheid van hun volk als buit ge-winnen.

In zulk een periode nu gaat het indivi-duele onder, en gevoelt wie tot zulk een volk behoort, zich in de eerste plaats bur-ger van zijn land, zoon van zijn vaderland, en denkt en gevoelt met heel de massa van zijn volk. Het wordt één groote, één alles meesleepende nationale beweging. Het is één reuzenworsteling waarin alle krachten van het volk opgaan. Heel de natie wordt ten slotte één compact geheel, met één volksziel, gesterkt door één volksgeest, ge-dreven door één profetischen aandrang.

Is nu eindelijk zulk een worsteling doorstaan, en gekroond met de over-winning van vrijheid en zelfstandig heid, dan ligt daar dat groote, machtige, overweldigende feit, waarin heel het volk zijn eere zoekt, waarin het met de heu-genis telkens terugleefte, waarvan het de episoden voortvertelt, waarvan het zingt en jubelt, en waarvan alle grootheid zich voor hem concentreert in het bestaan en bedrijf van die enkele groote mannen, die de groote dingen gedaan, en de groote *daden* bestaan hebben. Reeds nu kan men zich dan ook voorstellen, hoe, bij een volgend geslacht, in Zuid-Afrika de namen van Kruger en Steijn, van Botha en De Wet hoog zullen klinken als de saamvatting, de be-lichaming en het inbegrip van wat grootsch, fier en edel was.

Zoo nu hebben het eens de Perzen, zoo de Grieken ervaren, en de Illas van Ho-merus toont ons nog in overschoone taal, wat het beeld was, dat het volk na lange dagen van zulk een reuzenworsteling opving. Wie zegt ons, wat *Heldendicht* eens uit het zangerij Zuid-Afrika de wondere *daden* zal bezingen, die nu reeds maandenlang niet alleen Zuid-Afrika, maar heel Europa, ja heel de wereld in spanning houden.

Toch brengt de heugenis van zulk een reuzenworsteling, zonder meer, nog het *Heldendicht* niet.

Dit komt eerst, als God er een man voor schenkt, die, kind van zijn volk, en met hel-ligen gloed voor wat dat volk bezielt, ver-vuld, roeping en drang in zich gevoelt, om zulk een reuzenworsteling met kunstzin in zich op te nemen, en met kunstvaardig-heid uit de eigen ziel in zijn dichterlijk woord weer te geven.

Wat het volk er van vertelt, zijn losse episoden, het zijn details, het zijn op zich zelf staande feiten, het zijn elkander opvol-gende gebeurtenissen, ten slotte in anecdo-ten verloopend. Maar wat het volk wel voelt, maar niet tot uitdrukking kan bren-gen, is de eenheid van het geheel. Het ziet de boomen maar het woud niet. De worstelaars en de enkele kampen, maar het overziet niet de reuzenworsteling als één stuk, als één machtige gebeurtenis, als een samenhangend, wel ineengesloten, zich naar hooger orde afspeland geheel.

En dit nu juist is het, wat de kunstzin van den dichter ziet eer hij het wil, grijpt eer hij de hand kon uitsteken. Zijn kunstoo-g kan het niet anders zien. En nu, met dat kunstoo-g ziet hij iets zooveel heerlijkers dan dat volk ziet. Voor hem het majes-tueuse en verhevene, waar het volk nog alleen het groote en bewonderenswaardige ontdekt had.

Zijn kunstoo-g dringt door tot in de oor-zaken, de bewegredenen, de motieven van die worsteling. En die motieven ziet hij niet zwevend, maar belichaamd in de helden van den strijd, en hij ontdekt ze uit hun gedachten, uit hun raadgevingen, uit hun bevelen, uit het kloekke woord, waarmee ze de duizenden bezielde.

En al liep nu die strijd over maanden en jaren, al was hij opgekomen uit tal van verwikkelingen die voorafgingen, en ge-volgd door nawerkingen die een geheel tijd-perk beheerschten, zijn kunstzin houdt niet alleen in de veelheid der verschijnse-len, maar ook in de veelheid en den duur der oogenblikken de *eenheid* van het ge-heel vast, en ongemerkt begint het alles zich zóó voor hem te schikken, dat er één oogenblik, één gebeurtenis, één motief is, dat al het overige overschaduwt, en waar-om al het overige zich als om een mid-denpunt schikt.

Zoo nu vormt zich voor zijn geest één beeld, één machtige aanschouwing van de zich afwisselende gebeurtenissen, met artistiek geordend perspectief, met een achter-grond waarheen zich het mindere terug-trekt, en met een voorgrond waarop de groote heldengestalten te voorschijn tre-den. Hij blijft bij het opdoemen in zijn geest van dat beeld lijdelijk. Niet hij was er bij. Niet hij streed er in mee. Dus dringt zijn subjectiviteit zich geheel terug. Al wat hij doet is bewonderen wat hij als beeld in zijn geest aanstaart. En nu wordt de geest vaardig over hem, en de tong los, en in statige zangen geeft hij dat gezichtsbeeld weer, giet het over in hooger maat, bij zoo machtige worsteling passend, en zoo vereeuwigd hij wat eens gebeurd is, en reedt voor zijn volk uit het verleden, wat al te snel in dat verleden verliep en ver-zonk.

Aldus ontstaat het *Heldendicht*, als de po-ging om een wereld van *daden* en gebeurtenissen, die de belangstelling van heel een volk levendig houden, aan de vergeetelheid te ontrukken, en in hoogen kunstvorm, als over-weldigende eenheid, te doen voortleven en blijvend het volk te doen toespreken.

Toch doet hij nog meer.

Bij al zulke reuzenworstelingen is er wat men ziet, en wat men niet ziet. Men ziet de enkele personen, de enkele worstelingen, de nederlagen, de overwinningen. Maar achter deze reeks bedrijven schuilt een ge-heimzinnige macht. Zelfs het ongeloofige Europa heeft, bij de worsteling in Zuid-Afrika, keer op keer gevoeld, dat hier hooger machten in het spel waren. Die hielden zijn groot, maar toch niet zóó groot, of er is nog een macht boven hen, die het alles schikt en bestelt.

Dat is de mystiek van zulk een helden-worsteling, gelijk ons volk die gevoeld en daaraan geloofd heeft in zijn worsteling met Spanje.

Deswege nu voelt de Heldendichter, dat zijn stuk ondoorzichtig, onverklaarbaar en onverklaard zou zijn, indien hij niet tevens dien sluier oplichtte, die de werking van deze geheimzinnige macht aan het gewone oog onttrekt.

Zijn kunstenaarsoog gluiert door dit gordijn heen. Hij ontdekt, hij ontwaart die wondere inwerking van goddelijke machten, die deze helden bekwaamt, gericht en ter overwinning geleid hebben. En daarom spreekt zijn Heldendicht keer op keer, op het slagveld waar de helden hun bloed vergieten, van den *raad der goden*, waar het bedrijf dier helden beraamd en beschikt wordt.

Vandaar bij Homeris telkens dat be-zingen van de Inmenging der goden en go-dinnen, en bij Christenheldendichters telkens dat heenwijzen op wat God in hen doet, en op Goddelijke machtbeschikkingen, die openbaar werden.

En is nu op zulk een wijze het *Helden-dicht* voltooid, en gelukt het den zanger, met zeldzaam taaltalent, zijn zang in vloei-ende en schoone vormen te gieten, dan voelt opeens heel het volk zich door zijn zang verrukt en verrijkt.

Dan laat het varen zijn enkele episoden, en verlustigt zich vol heilige bewondering in de aanschouwing van dat één machtige beeld, dat de Heldendichter voor het oog des volks getooverd heeft.

Dan heeft het zijn heerlijk verleden terug, dan bezit het dat verleden nu, als een heilig pand, dat niet meer wegvloeit, en dan ge-niet het in de weelde van nationale groot-heid, die door dit Heldendicht over heel de natie wordt uitgestort.

Niets is dan ook in onze nationale let-terkunde zulk een bang gemis, als dat onze reuzenworsteling met Spanje nog nooit haar Heldendichter gevonden heeft.

De Hefde, waarmede het volk aan zijn Wilhelmus kleefte, toont met wat heimwee het naar zulk een *Epos* dorst.

Dat Grickeland zulk een *Epos* van Ho-merus ontving, is de bron van zijn nation-ale kracht geweest.

En moge het aan Zuid-Afrika geschon-

ken we dencidic zal t'n aan Zi zekerd, het zij tegenw

Christi National verium, ning van

Onder ging het nieuw o onder re Schoch d het blad verschijne

Dit eer wordings Vereenig Doel di

Ten is zaam te llike begu en de kan Ten ze

saam te vlootbe Met het langstellen macht voo miliaire en band met ingenomen, kennis van Er is geen door ons worden en van een we de Christeli

Inzonder grondslog, I ten wij met

Eine Bih scher Tract nismus und u Jahrhunder

Onder bo „Forschungen Dogenisch Ehrhard und Prof. Dr. Ka

In de bo zich de ber Deze codex teksten van ringen daare tractaten.

Welnu, dit Kunstle aan worpen en de De hoogles klemmend -ode of rode heeft, maar t is ontstaan; t zij hoogst be zaker was, v nisme en het 6e eeuw te b van Prof. Ka theologische li bijdrage.

Voor B

In harteliker Ingekomen b den heer G. J. Jssel, van de heer G. F. T. Kerk van Am collecte f 25.

Dringend bev telijk onderwijs

Kaartwijk.

Offici

Classe

De Classe 11 meerde kerken 17 Jan 1901, 1 deputaten ad Es premtipat geexa men toegelaten en der Sacramen

J. v

Bi

Duitsland. P gravingen in h Omrent de uit lonie, deed de oner in een voordracht venster gehouden, dedeelingen. Wij verslag, dat van g werd in het bek Kruiswoning.

„Babylonia is h tuur op tafeltjes va is gebakken klei, r rubijnen en sardijn gen gelijken namd die wij ons daarv monen en diuvels op een manier om ontkreken